It-Tkeċċija — L-akbar ħsara li jista' jiġrilha l-mara hija jekk toħroġ ħawlija, jiġifieri ma jkollhiex tfal, għax fuq hekk aktarx li r-raġel ikeċċiha. Mara li ma tiledx hija maħsuba li jkollha fuqha s-saħta t'Alla. Jekk il-mara tara li hija ħawlija tibda tagħmel il-wegħdi lil qaddisin tal-Misilmin u tal-Insara. Tmur iżżur il-qabar ta' nies tajba, tixrob mill-ilma li jħallu warajhom il-għoġiela u tilbes il-ħwejjeġ ta' xi mara li tkun għadha kif wildet. U jkollha għal fejn tibża' tas-sew, għax imsejkna hi kemm ikollha tbati aktar minn qabel, jekk ir-raġel ikeċċiha.

Il-Misilmin jistgħu jiżżewġu u jżommu sa erba' nisa f'daqqa. Jistgħu ukoll ikeċċu lil min iridu u jiżżewġu oħrajn flokhom. Il-ħtijiet li għalihom ir-raġel jista' jkeċċi l-mara huma dawn: iż-żina tal-mara, jekk tinqabad ma' xi raġel ieħor, u għal dan jista' wkoll joqtolha; jekk igħaddu xi snin u ma tilidlux tfal; u jekk ikollha tnejn jew tlieta bniet wara xulxin. It-tkeċċija tal-mara ssir bil-ħalla jew permess tax-Xiħ, li jagħmilha wkoll ta' Mħallef. Jekk ikollha t-tfal, is-subien jibqgħu mal-missier u l-bniet imorru ma' l-omm. Il-missier, jekk ikun irid il-bniet ukoll, jista' jeħodhom.

Il-mara l-imkeċċija tarġa' tmur għand niesha, u l-flus li jkun ħallas tagħha żewġha ma jerġgħux jirtaddulu. Niesha jagħmlu kemm jistgħu biex jerġgħu jżewġuha, sewwa biex jeħilsu minn xkielha, u sewwa biex jerġgħu jdaħħlu xi ħaġa tal-flus tagħha.

Għeluq — Kif rajna hawnhekk, ta' fuq fuq, il-ħajja tal-mara Għarbija hi ħajja ta' hemm, ta' jasar u ta' tbatija. Ħajja ta' qadi lir-raġel, m'hux ta' sħubija miegħu. Il-mara tkun għar-raġel bħala bhima, li jkun xtara bil-flus jew partatha, biex jinqeda biha kif irid, u meta jixba' minnha jibgħatha 'l barra. Wara ħajja ta' xogħol iebes u tmaqdir, jekk tkun Misilma, anqas biss ma tista' tittama għal xi ħlas fid-dinja l-oħra, għax il-Misilmin igħidu li n-nisa huma bħal bhejjem, ma għandhomx ruħ. Għal hekk, kif igħidu huma, in-nisa ma jistgħux imorru l-ġenna. B'dan kollu n-nisa Għarab ma jgemgmux mill-qagħda msejkna tagħhom, u l-moħqrija jeħduha bħala ħaġa mil-lewn id-dinja. Jemmnu b'qalbhom kollha li dik hi l-ħajja tagħhom u ma tistax tkun xort'oħra. La darba Alla ħalaqhom nisa, tkun magħmula r-rieda tiegħu.

MACRINO

IL-GĦASSIESA TA' L-IMKEJJEN IMQADDSA

Qrib is-sena 1336 is-Sultan u s-Sultana ta' Napli, Robertu d'Anjou u martu Sanċa t'Aragona, li t-tnejn ħasel kellhom ħuhom raheb Franġiskan, u kellhom it-titlu ta' Slaten ta' Ġerusalem, wara ħafna taħbit u ftehim, xtraw iċ-Ċenaklu u l-art ta' ma' dwaru minn għand is-Sultan ta' l-Eġittu, Nasr Muħammed, bi tnejn-u-tletin-elf dukat, li jġibu fuq l-erbatax-il-elf-u-disa' mitt lira Ingliża, u tawh lill-Franġiskani. U ma' dan qalgħulhom ukoll il-jedd li jieħdu ħsieb u jħarsu l-Imkejjen Imqaddsa ewlenin tal-Palestina. Għal dan, il-Papa Klement XVI faħħar wisq lil dawn iż-żewġ Slaten li kienu jidhru f'isem il-ġnus Kattolki ta' l-Ewropa, u ħareġ Bolla fil-21 ta' Novembru 1342, li tibda ''Nuper charissimi'', li biha saħħaħ il-jedd tal-Franġiskani min-naħa tiegħu u stqarrhom bħala ħarriesa tal-Art Imqaddsa f'isem is-Santa Sede. U Ruma, b'ħafna dokumenti li ħarġu u li għadhom joħorġu minn żmien għal

żmien, isseddaq u tħares, daqqa dak il-jedd u daqqa dak il-jedd l-ieħor li l-Franġiskani kisbu b'xogħol kbir u ċaħdiet dejjiema.

Biex wieħed jifhem xi ftit x'kellhom iġarrbu l-Franġiskani biex kisbu, żammew u ħarsu l-Imkejjen Imqaddsa minn dak iż-żmien 'l hawn, biżżejjed li jkun jaf li ħtija ta' hekk erbatax-il elf Franġiskan xerrdu demmhom, billi sfaw maqtula mill-Misilmin. U xi sitt elef oħra mietu bil-mard li jittieħed, meta kienu jkunu jduru bil-morda żmien il-pesta jew xi marda kerha oħra li tittieħed, fil-Palestina.

Roberto d'Anjou, Sultan ta' Napli.

Imma dana kollu ma kienx għal xejn, għax b'riħet hekk sewwa l-Insara ta' l-Ewropa u sewwa l-Misilmin tax-Xerq għarfu lil Franġiskani bħala għassiesa mistħoqqin tal-Art Imqaddsa. U l-Franġiskani nqdew b'dan iriħ tajjeb biex jistgħu jsemmgħu leħenhom kull darba li kien jeħtieġ għal ġid ta' l-imkejjen Imqaddsa, billi jfakkru lis-Slaten Torok fil-Firmani li tawhom is-Slaten ta' qabilhom, u lis-Slaten Ewropin fil-wegħdiet li għamluhom. U b'pulitka fina ħallew lil Ġnus ta' l-Ewropa jindaħlu fit-tmexxija tal-Kustodja, biex b'hekk kull Ġens Ewropi jħoss li għandu d-dmir jaqbeż għaliha billi kellu sehem fil-ħakma tagħha.

Hekk, fit-tmexxija jew gvern tal-Kustodja, li qegħda f'idejn ġemgħa ta' Franġiskani li jgħidulhom "Diskretorju", qishom xi Parlament, il-Kustodju (istħajlu xi Prim Ministru), ikun dejjem Taljan; il-Vigarju (donnu Ministru tax-xogħol) ikun dejjem Franċiż, u l-Prokuratur (bħal Ministru tal-Finanzi) ikun dejjem Spanjol. Ma' dawn ikun hemm id-Diskreti, wieħed minn kull Ġens (istħajjilhom Membri tal-Parlament, wieħed minn kull Distrett) wieħed Taljan, ieħor Franċiż, ieħor Spanjol, ieħor Ġermaniż, ieħor Anglo-Amerikan u ieħor Għarbi.

Din ix-xorta Internazzjonali tat-tmexxija tal-Kustodja tal-Art Imqaddsa qegħda tajjeb wisq ukoll biex ma tħallix li l-Komunità Franġiskana tal-Palestina tixxaqleb għan-naħa ta' xi wieħed mill-Ġnus ta' l-Ewropa, u titgħabba bil-pulitka tiegħu; ħaġa li kienet tkun xiekla wisq, kieku tiġri. L-ewwel: għax tagħti għajn ħażina lill-Insara Xiżmatki ta hemm, u t-tieni għax biex tindaħal fil-pulitka tad-dinja, kien ikollha titbiegħed mill-pulitka l-oħra, tal-ħarsien tal-Imkejjen Imqaddsa u tas-saħħa ta' l-erwieħ.

Meta żmien is-Salibin kien għadda, il-Ġnus ta' l-Ewropa kellhom jisbru jaraw lit-Torok isiru sjied tal-Asja ż-Żgħira, u jaraw ukoll ix-Xiżma tal-Orjent tasal fi kmielha, bla tama li l-ħsara tissewwa. Fl-Ewropa din kienet

ġrajja ta' qsim il-qalb, l-aktar għal Ruma, imma kien dieher li minn dak iżżmien 'il quddiem id-diplomazija biss kellha tkun it-triq biex ikunu mgħassin u mħarsin il-jeddijiet tal-Insara Latini fl-Art Imqaddsa. Id-diplomazija kienet tħoll u torbot jekk il-qagħda tat-

Sanca t'Aragona, Sultana ta' Napli.

tajfa Latina fl-Art Imqaddsa kellha sseħħ jew le, u l-Kustodja Franġiskana rat it-theddida li titlef il-jeddijiet li kellha fuq l-Imkejjen Imqaddsa li kienu mixtieqa u mirgħuba mix-Xiżmatki, kemm-il darba li d-diplomazija Ewropea kienet tonqos li tħarishom. La x-xogħol tar-Rħieb Franġiskani biss, anqas, saħansitra t-tixrid ta' demmhom ma kien biżżejjed. Kienu meħtieġa wkoll il-flus tal-Insara u l-għajnuna tal-Gvernijiet.

Franza, bis-saħħa tal-ftehim tal-Kummerċ mas-Sultan tat-Torok, l-ewwel fis-sena 1535 u mbagħad fis-sena 1740, meta t-taħwid ġewwieni li għaddew minnu s-Saltniet tal-Ewropa ħaddlu u għattbu x-xogħol tagħhom, sabet ruħha f'qagħda mill-aħjar. Il-Gvern tagħha sab li kienet pulitka tajba li jieħu ħsieb l-Art Imqaddsa. U minn hawn tnissel il-ħarsien uffiċjali ta' Franza fuq l-imkejjen Imqaddsa u fuq l-Insara tar-Rit Latin fix-Xerq. Lit-Turkija għoġobha li Franza tkun bħala ħarriesa tat-tajfa tal-Latini fil-Palestina u minn daqs hekk qatt ma kellha għal fejn jibdielha, għax aktar minn darba kellha xhieda, jiġifieri rat b'għajnejha r-rgulija tad - diplomazija Franċiża. Hekk ukoll is-Santa Sede ferħet bix-xogħol ta' Franza, li kienet magħrufa, u bil-ħaqq kollu, bħala Bint Kbira u Ewlenija tal-Knisja Kattolka. Is-Slaten l-oħra tal-Ewropa wkoll ma ħdew qatt jieħdu ħsieb tal-Imkejjen Imqaddsa tal Palestina. Is-Slaten ta' Spanja; id-Doġijiet ta' Venezja; il-Prinċpijiet ta' Napli; il-Gran Mastri ta' Malta; is-Slaten tal-Polonja u tal-Ungerija u l-Imperatur ta' l-Awstrja: kollha taw xhieda tal-imħabba tagħhom lejn l-Art Imqaddsa b'għotjiet għonja u indaħil mal-Ħakma Torka kull meta l-Franġiskani kienu jeħtieġu l-għajnuna. Wara kollox il-ġnus Insara ħarġu sehemhom għat-tkattir u għat-titjib tal-Opra tat-Terra Santa, u hekk ħaffu x-xogħol tal-Franġiskani u għenuhom biex iġibu taħt idejhom Imkejjen Imqaddsa oħra li kienu f'idejn il-Misilmin, ħalli jistgħu jinżammu it-tifkiriet għeżież li kien fihom. U l-Franġiskani min-naħa tagħhom urew li kienu qalbiena u ta' ħila biex itemmu sewwa u kif jixraq ix-xogħol li nfdalhom.

Wieħed kittieb Franċiż, M. Gabriel Charmes, kiteb dan fil-ktieb tiegħu msemmi **Voyage en Palestine:** "Ħadd ma jista' jiċħad li x-xogħol tal-Fran-

ċiskani fil-Palestina ma hux xogħol kbir ta' qlubija, ta' ċaħda u ta' tjieba. Huma xerrdu demmhom bil-ħala u flushom bir-rfus għal Qabar ta' Kristu. Xtraw bihom dawk il-jeddijiet li bis-saħħa tagħhom trawwmu fl-Art Imqaddsa. Raw ukoll bosta drabi, jisterqulhom dawk il-jeddijiet li xtrawhom hekk bil-għoli, li ttieħdu minnhom bla ħaqq u bl-akbar ħruxija. Biex iħarsu dawk il-jeddijiet ebda hemm ma beżżagħhom. Mietu minnhom bil-mijiet hemm fejn miet Ġesù; uħud fil-ħabs oħrajn bis-sejf tat-Torok. Imma waqt li dawk imutu, Franġiskani oħra jaslu biex jidħlu bdielhom u hekk it-Tajfa Franġiskana li titlef min-naħa kienet tirbħu mill-oħra. U għal hekk baqgħet dejjem u għadha, qawwija sħiħa''.

D. Ġużepp Cauchi

(Kappillan ta' S. Bastjan)

L-IMĦATRA FUQ IL-BIBBJA

Fis-snin 1948 u 1949 il-Lhud ħabtu għall-Għarab u ħadulhom l-aħjar u l-akbar biċċa tal-Palestina. Hekk il-Lhud reġgħu kisbu l-art li kellhom darba u saru ġens għalihom, jaħkmu lilhom infushom, ma jkollhom fuqhom lil ħadd. Biex ifakkru dil-ġrajja sabieħa, għalihom, il-Lhud fil-Palestina għamlu festi kbar, li bdew minn April tas-sena l-oħra, 1958, u sa jibqgħu sejrin sa Mejju ta' din is-sena.

Billi l-aqwa ħaġa li għandhom il-Lhud, li żammithom magħqudin f' għaqda waħda, hija l-Bibbja (jiġifieri l-Kotba Mqaddsa, għaliehom, tal-Għaqda l-Qadima), għamlu bħal imħatra lill-kull min irid, fid-dinja kollha, ta' min jaf l-aktar il-Kotba Mqaddsa. L-imħatra kellha ssir l-ewwel kull ħadd f'pajjiżu; imbagħad kull rebbieħ tal-pajjiż, imur itemm l-imħatra fil-Palestina, jew kif semmewha issa Iżrael, ma' dawk li rebħuha pajjiżhom. Il-laqgħa ta' dawk li rebħuha f'pajjiżhom saret Ġerusalem fid-19 t'Awissu li għadda.

Billi Malta hija pajjiż Nisrani, u billi l-Insara jemmnu bil-Kotba Mqaddsa daqs kemm jemmnu l-Lhud, kien jixraq li Malta wkoll tieħu sehem f'din l-imħatra. Meta tnediet fil-gazzetti u fuq ir-Rediffusion hawn Malta daħlu għaliha erbgħin min-nies; dawk li deħru tajbin kienu ħmistax: disa' rġiel u sitt nisa. U fl-aħħar għażla għadda s-sur Pawlu Guillaumier, żagħżugħ ta' dsatax-il sena. Dan iż-żagħżugħ mar Iżrael mal-Professur P. Serafin M. Zarb O.P., li kien mibgħut mir-Rediffusion ta' Malta.

F'Ġerusalem, lil dawk in-nies li ħadu sehem f'din l-imħatra, il-Lhud qegħduhom f'lukanda jisimha King's Hotel, waħda mill-aħjar tal-Palestina. Il-lukanda kienet imżejna bil-bandieri ta' dawk il-pajjiżi li xi nies minnhom ħadu sehem fl-imħatra; fosthom il-bandiera ta' Malta. L-Imħallfin tal-imħatra kienu erba': tnejn Lhud u tnejn Insara. L-Insara kienu wieħed Protestant, ir-Rev. R. L. Lindsay u wieħed Kattolku, Patri R. North S.J. Il-Lhud kienu Dr. Ben-Jehuda u Mr. Eliner. Rajjes tagħhom kien Dr. S. Cheshin, Lhudi wkoll.

Lil kull wieħed mill-ħmistax li rebħu l-imħatra f'pajjiżhom ingħatat tifkira: važett qadim misjub fl-oqbra jew f'xi taħfir ieħor f'Iżrael. Dan kien imqiegħed f'kaxxa tal-għuda taż-żebbuġ, bil-kitba fuqha li tgħid ta' biex huwa tifki-